

## LEGAL INSIGHT

### ΔΑΝΕΙΑ ΣΕ ΕΛΒΕΤΙΚΟ ΦΡΑΓΚΟ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ, Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Γιώργος Ψαράκης

Ορισμένες σκέψεις πάνω στο ζήτημα των δανείων σε ξένο νόμισμα και ιδίως τα δανείων σε ελβετικό φράγκο. Εξετάζονται ιδίως προβληματισμοί σχετικά με την αξίωση αποζημίωσης του δανειολήπτη και παρέχεται συνοπτική πληροφόρηση σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση του προβλήματος.

---

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

Ένα δάνειο σε ξένο νόμισμα στην ευρωζώνη αποτελεί δάνειο στο οποίο ο δανειολήπτης αποκτά τραπεζική πίστωση όχι σε Ευρώ αλλά σε αλλοδαπό νόμισμα, συνήθως ελβετικό φράγκο, δολάριο Η.Π.Α. ή γιεν. Τα δάνεια σε ξένο νόμισμα είναι χρήσιμα κυρίως για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις όταν θέλουν να μειώσουν τον συναλλαγματικό κίνδυνο. Όταν, όμως, πρόκειται για ιδιώτες, το βασικό κίνητρο λήψης δανείου σε ξένο νόμισμα είναι το χαμηλό τραπεζικό επιτόκιο δανεισμού της χώρας προέλευσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι ιδιώτες επιδιώκουν να μειώσουν το κόστος δανεισμού με την συμφωνία χαμηλών επιτοκίων. Ωστόσο, υπό τις συνθήκες αυτές τελικώς συμφωνούν να πάρουν διπλό ρίσκο: αφενός της μεταβολής του επιτοκίου δανεισμού (καθώς θα είναι κυμαινόμενο), αφετέρου της μεταβολής της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Συνήθως, μάλιστα, οι ιδιώτες δεν θα έχουν δυνατότητα φυσικής ή χρηματοπιστωτικής αντιστάθμισης του συναλλαγματικού κινδύνου (μέσω λ.χ. πηγής εισοδήματος στο συγκεκριμένο αλλοδαπό νόμισμα ή σύναψης συμβάσεων παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων - currency swaps κτλ.- για προφύλαξη από τον κίνδυνο μεταβολής της συναλλαγματικής ισοτιμίας). Τούτο, είχε τον Ιούλιο του 2007 επισημάνει και ο Έλληνας Συνήγορος του Καταναλωτή: «Στα δάνεια σε ξένο νόμισμα, πέραν της μεταβλητότητας του επιτοκίου, ο καταναλωτής μπορεί να επιβαρυνθεί σημαντικά από την μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ του εγχώριου νομίσματος και του νομίσματος στο οποίο είναι εκταμιευμένο το δάνειο, καθώς δεν επηρεάζεται μόνο το ύψος του καταβαλλόμενου τόκου, αλλά και του κεφαλαίου που πρέπει να αποπληρώσει».

Το πρόβλημα του δανεισμού σε ξένο νόμισμα δεν είναι καινούργιο στην παγκόσμια οικονομία. Απλώς επανεμφανίζεται περιοδικά ανάλογα με τις συνθήκες της αγοράς και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Ιδιαίτερα πλούσια είναι π.χ. η νομολογία των δικαστηρίων της Αυστραλίας για τα επίμαχα ζητήματα την δεκαετία του 80' λόγω της απότομης ενδυνάμωσης του ελβετικού φράγκου έναντι του δολαρίου Αυστραλίας. Μάλιστα το ζήτημα είχε πάρει τότε διαστάσεις εθνικής «πανωλεθρίας» και είχε χαρακτηριστεί στην σχετική αρθρογραφία ως ένα «θλιβερό κεφάλαιο στην ιστορία της Αυστραλίας».

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το θέμα έχει εδώ και καιρό πάρει σοβαρές διαστάσεις. Στην Ισπανία είχαν δοθεί μεγάλα ποσά σε δάνεια σε ελβετικό φράγκο και ιαπωνικό γιεν μεταξύ 2006 και 2007. Πάνω από 85% των ενυπόθηκων δανείων στη Λετονία και Εσθονία, από 70% στην Λιθουανία, από 65% στην Ουγγαρία, Ρουμανία και Βουλγαρία και από 38% στην Αυστρία, έχουν παρασχεθεί σε αλλοδαπό νόμισμα. Ειδικότερα, μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers και την επελθούσα πρωτοφανή σε ένταση και διάρκεια ταραχή στις χρηματοοικονομικές αγορές παγκοσμίως, σε συνδυασμό με την ευρωπαϊκή πιστωτική κρίση, προκλήθηκε μια αλματώδης αύξηση των διεθνών χρηματοροών προς το ασφαλές καταφύγιο της Ελβετίας και συνεπώς του ελβετικού φράγκου. Τούτο επέφερε από τα τέλη του 2009 μια συνεχή ανατίμηση του φράγκου έναντι των λοιπών νομισμάτων με αποκορύφωμα τον Αύγουστο του 2011, οπότε και η ισοτιμία ευρώ/φράγκου πλησίασε σχεδόν το 1/1. Έκτοτε η Ελβετική Κεντρική Τράπεζα για την προστασία της εθνικής οικονομίας της Ελβετίας, ασκώντας απεριόριστες παρεμβάσεις στις συναλλαγματικές αγορές, επιχειρεί να διατηρήσει την ισοτιμία ευρώ/φράγκου άνω του 1,2, επιβεβαιώνοντας μάλιστα το Σεπτέμβριο του 2013 τη διατήρηση του στόχου αυτού και για το 2014, καθώς οι πιέσεις στο ελβετικό νόμισμα δεν υποχωρούν. Ως εκ τούτου η μηνιαία δόση των δανείων σε αλλοδαπό νόμισμα αυξήθηκε ραγδαία. Η αύξηση της συνολικής οφειλής, και άρα των μηνιαίων δόσεων, ανήλθε περίπου στο 35%. Στο πλαίσιο αυτό, αρκετοί δανειολήπτες στην Ε.Ε. άσκησαν αγωγές κατά των πιστωτικών ιδρυμάτων που τους είχαν παράσχει την πίστωση ζητώντας να ακυρωθούν οι ρήτρες δανεισμού σε ξένο νόμισμα και να αποζημιωθούν για την αύξηση της οφειλής τους σε Ευρώ. Μεγάλη μερίδα δανειοληπτών στηρίχτηκε στην υπ' αριθμ. 2004/39 οδηγία της Ε.Ε. για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων (MiFID), αν και εκ πρώτης όψεως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε σχετική διαδικτυακή πλατφόρμα απαντήσεων προς πολίτες είχε ήδη τεθεί κατά της εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας στα στεγαστικά δάνεια («Τα ενυπόθηκα δάνεια δεν αποτελούν χρηματοπιστωτικά μέσα όπως αυτά καθορίζονται στην MiFID, ασχέτως του νομίσματος στο οποίο παρέχονται»), ενώ η Τράπεζα της Ελλάδος σε σχετική από 4/6/2013 επιστολή της προς το Υπουργείο Οικονομικών άφηνε το θέμα ανοιχτό.

Ήδη τον Μάρτιο του 2013 αναφέρθηκε σε σχετική βιβλιογραφία η έκδοση απόφασης του Πρωτοδικείου της Μπαρτσελόνας που δικαίωνε δικηγόρο – δανειολήπτη δανείου σε ελβετικό φράγκο, καθώς δεν είχε ενημερωθεί επαρκώς για τους κινδύνους ενόψει της μεταβλητότητας της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Το καλοκαίρι του 2013 δικαστήριο στην Κροατία αποφάσισε, κατόπιν άσκησης ομαδικής αγωγής 75.000 δανειοληπτών σε ελβετικό φράγκο, υπέρ της μεταβολής του ύψους της οφειλής στο τοπικό νόμισμα με τη σχέση συναλλαγματικής ισοτιμίας της ημέρας εκταμίευσης του δανείου, λόγω της ελλιπούς πληροφόρησης των δανειοληπτών εκ μέρους των οκτώ εναγομένων πιστωτικών ιδρυμάτων σχετικά με τον συναλλαγματικό κίνδυνο. Τον Νοέμβριο του 2013, στο Μαυροβούνιο, το Εφετείο της Ποντγκόριτσα, επί σχετικής αγωγής, διέταξε τη διενέργεια χρηματοοικονομικής μελέτης για το κατά πόσον η αντιστάθμιση του συναλλαγματικού κινδύνου του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων, οδηγεί σε κέρδη αυτών από τη συναλλαγματική μεταβολή, πέραν του συμφωνημένου επιτοκίου. Παράλληλα, στα μέσα Δεκεμβρίου 2013, το ανώτατο δικαστήριο της Ουγγαρίας αποφάνθηκε περί της εγκυρότητας των συναπτόμενων σε ελβετικό φράγκο δανειακών συμβάσεων καλώντας τα κατώτερα δικαστήρια

να μην να δέχονται την εγκυρότητα των εν λόγω δανείων, αλλά να μεταβάλλουν τους όρους λειτουργίας τους, όπου αρμόζει, επί τη βάσει τυχόν πλημμελούς πληροφόρησης των δανειοληπτών από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Σε επίπεδο νομοθετικών πρωτοβουλιών, τον Σεπτέμβριο του 2011 στην Ουγγαρία ψηφίστηκε διάταξη που επέτρεπε την εξόφληση δανείων σε ελβετικό φράγκο, γιεν και ευρώ σε αρκετά χαμηλότερη (περίπου 25%) από την τρέχουσα συναλλαγματική ισοτιμία με την προϋπόθεση ότι θα εξοφλούνταν ολοσχερώς και εφάπαξ η οφειλή μέσα σε 60 ημέρες. Ήδη τον Οκτώβριο του 2013 ανακοινώθηκε, παρά την έντονη αντίδραση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ότι θα ληφθούν επιπλέον μέτρα μείωσης των οφειλών σε ελβετικό φράγκο για τους δανειολήπτες που δεν είχαν εκμεταλλευτεί την περιορισμένης χρονικής διάρκειας νομοθετική ρύθμιση του 2011. Στην Κροατία, τον Οκτώβριο του 2013, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα ληφθούν μέτρα ελάφρυνσης των δανειοληπτών σε ελβετικό φράγκο σε ευθεία σύγκρουση με το εκεί τραπεζικό σύστημα, οι εκπρόσωποι του οποίου προειδοποιούν για τις οικονομικές συνέπειες μιας τέτοιας νομοθετικής ρύθμισης η οποία, κατά τα λεγόμενά τους, θα συνιστά αντισυνταγματική επέμβαση του νομοθέτη σε ήδη συναφθείσες συμβάσεις.

Σε επίπεδο οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεγάλης σημασίας είναι η ψήφος εμπιστοσύνης (έγκριση της θέσης σε πρώτη ανάγνωση) που έδωσε πριν από λίγες ημέρες (10/12/2013) το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την οδηγία για τις «Συμβάσεις Πίστωσης για τα Ακίνητα Κατοικίας». Πρόκειται για την πρόταση μια νέας οδηγίας η οποία πρόκειται να τεθεί σε ισχύ από τα κράτη μέλη της Ε.Ε. εντός περίπου δύο ετών από σήμερα και η οποία προβλέπει την υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να ενημερώνουν ειδικώς και αναλυτικά τους ενυπόθηκους δανειστές για τον κίνδυνο της συναλλαγματικής ισοτιμίας, εφόσον πρόκειται για δάνειο σε ξένο νόμισμα. Συγκεκριμένα, τα πιστωτικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα, κατά την συγκεκριμένη οδηγία, να αναφέρουν με σαφήνεια το νόμισμα του δανείου και «εάν το νόμισμα της πίστωσης είναι διαφορετικό από το εθνικό νόμισμα του δανειολήπτη, ο πιστωτικός φορέας περιλαμβάνει αριθμητικά παραδείγματα στα οποία εμφανίζεται σαφώς πώς μπορούν να επηρεάσουν το ποσό των δόσεων οι μεταβολές της σχετικής ισοτιμίας. Τα παραδείγματα των μεταβολών της ισοτιμίας χρειάζεται να είναι ρεαλιστικά, συμμετρικά και να περιλαμβάνουν τουλάχιστον τον ίδιο αριθμό δυσμενών περιπτώσεων όπως και ευνοϊκών». Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου, ένα όργανο της Ε.Ε. που παρακολουθεί και εκτιμά τους κινδύνους για την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος· με την από 21/9/2011 σύστασή του, υποδεικνύει στα κράτη μέλη της Ε.Ε. να απαιτούν από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα την παροχή επαρκούς πληροφόρησης στους δανειολήπτες σχετικά με τους κινδύνους που συνεπάγεται ο δανεισμός σε ξένο νόμισμα και να ενθαρρύνουν αυτά να προσφέρουν στους πελάτες τους χρηματοπιστωτικά μέσα για την αντιστάθμιση του συναλλαγματικού κινδύνου.

Στην Ελλάδα το θέμα μέχρι στιγμής έχει αντιμετωπιστεί από τους νομικούς κύκλους στο πλαίσιο γενικών υποχρεώσεων ενημέρωσης εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων (Αστικός Κώδικας, Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας, κτλ) αλλά και της υπ' αριθμ. 2501/2002 Πράξης του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, όπου προβλέπεται η υποχρέωση ενημέρωσης των

συναλλασσόμενων με τα πιστωτικά ιδρύματα σχετικά με τον κίνδυνο από ενδεχόμενη διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας σε περίπτωση δανείων σε συνάλλαγμα ή με ρήτρα συναλλάγματος. Αναφορές έχουν γίνει και στην ευρωπαϊκή οδηγία για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων, όπως ήδη προαναφέρθηκε. Ήδη στη χώρα μας έχουν εκδοθεί ορισμένες αποφάσεις σχετικά με το ζήτημα της ευθύνης της τράπεζας λόγω της έλλειψης επαρκούς ενημέρωσης του πιστολήπτη σε ελβετικό φράγκο σχετικά με τον κίνδυνο της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Όπως γίνεται κατανοητό, λόγω της πρόσφατης ανάκυψης του προβλήματος αλλά και του διαφορετικού ιστορικού της κάθε υπόθεσης, τα ελληνικά δικαστήρια αμφιταλαντεύονται μην έχοντας πάρει σταθερή θέση επί του ζητήματος. Οι μέχρι σήμερα, όμως, δικαστικές αποφάσεις στον ευρύτερο τομέα της ευθύνης των τραπεζών, έχουν δείξει ότι και η ελληνική νομολογία, σε σύμπνοια με πολυάριθμες αποφάσεις δικαστηρίων κρατών μελών της Ε.Ε., δύναται να θεωρήσει βάσιμες αξιώσεις αποζημίωσης και αποκατάστασης της προηγούμενης κατάστασης εκ μέρους δανειοληπτών επί τη βάση κυρίως:

α) της πιθανής έλλειψης ειδικής, πλήρους και εμπειριστατωμένης ενημέρωσης εκ μέρους της τράπεζας για τον συναλλαγματικό κίνδυνο του δανείου σε ξένο νόμισμα ή και της τυχόν εσφαλμένης – αθέμιτης πληροφόρησης. Κρίσιμα εν προκειμένω είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε δανειολήπτη (λ.χ. επάγγελμα, γνώσεις, μόρφωση, ηλικία κτλ.) στα οποία, μεταξύ άλλων, θα στηριχθεί το δικαστήριο για να κρίνει το επίπεδο πληροφόρησης που απαιτούνταν. Ήδη στις υποθέσεις που έχουν κριθεί δικαστικώς γίνεται επίκληση από τους διαδίκους της υποχρέωσης του πιστωτικού ιδρύματος να ενημερώσει για την μεταβλητότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας και για τα υπάρχοντα προγράμματα ασφάλισης συναλλαγματικού κινδύνου. Ισχυρισμοί περί εξαπάτησης του δανειολήπτη ή περί καθολικής ακυρότητας του δανείου μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορούν να υποστηριχθούν ευπρόσωπα. Σημασία έχει, επίσης, το γεγονός ότι κατά την περίοδο λήψης των δανείων αυτών τα περισσότερα πιστωτικά ιδρύματα διαφήμιζαν τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο χωρίς να επισημαίνουν κινδύνους, παρά μόνο τις σχετικές ωφέλειες. Η συγκεκριμένη πρακτική ενδέχεται, ανάλογα την περίπτωση, να αποτελεί και αθέμιτη εμπορική πρακτική, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις ευρωπαϊκής οδηγίας, όπως αυτή ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο το 2007 (βλ. λ.χ. σχετική διαφήμιση ελληνικού πιστωτικού ιδρύματος: «Ονειρεύεσαι ένα δικό σου σπίτι. Να είναι όπως το θέλεις, μεγάλο, καινούριο, στην περιοχή που σου αρέσει να ζεις. Όμως το σπίτι που θέλεις ίσως σημαίνει και μεγάλη δόση στεγαστικού δανείου. Και τότε αρχίζουν οι συμβιβασμοί! [...] Το Ευέλικτο Στεγαστικό Swiss σας εξασφαλίζει χαμηλό κυμαινόμενο επιτόκιο με τη σιγουριά του ελβετικού νομίσματος»). Ήδη, εξάλλου, λίγο μετά τις αρχές του 2008, η FITCHRATINGS, με την από 2/4/2008 έκθεσή της, επισημαίνει τον σχετικό κίνδυνο για τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο ειδικά για την Ελλάδα (Greek RMBS Performance Bulletin 2008).

β) της σύνδεσης της απόφασης λήψης του δανείου με την έλλειψη επαρκούς ενημέρωσης εκ μέρους της τράπεζας. Με άλλα λόγια, ο ισχυρισμός ο οποίος πρέπει να γίνει δεκτός από το δικαστήριο είναι ότι ο δανειολήπτης δεν θα επέλεγε να συνάψει το συγκεκριμένο δάνειο σε ξένο νόμισμα αν είχε ενημερωθεί πλήρως, ειδικώς και εμπειριστατωμένως από τους αρμόδιους υπαλλήλους της τράπεζας. Σχετικά με το ζήτημα αυτό ήδη έχει νομολογηθεί και στην Ελλάδα,

στο πλαίσιο αγωγών αποζημίωσης επενδυτών για ομόλογα της Lehman Brothers—άποψη που γίνεται εδώ και χρόνια δεκτή στα δικαστήρια των Η.Π.Α., ότι εφόσον δεν παρασχέθηκε η προβλεπόμενη πληροφόρηση στον επενδυτή πριν την κατάρτιση της σύμβασης, τεκμαίρεται ότι δεν θα σύναπτε την σύμβαση αν η τράπεζα τον είχε ενημερώσει επαρκώς (πρόκειται για μαχητό τεκμήριο ότι ο επενδυτής βασίσθηκε στην εσφαλμένη πληροφόρηση).

γ) της κατάφασης της ζημίας, η οποία υπολογίζεται στο ποσό της συναλλαγματικής διαφοράς του φράγκου με το ευρώ κατά την ημέρα της συζήτησης του ένδικου βοηθήματος ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου. Κατά τούτο, δεν έχει σημασία η συναλλαγματική ισοτιμία την ημέρα κατάθεσης του ένδικου βοηθήματος, καθότι ενδέχεται μέχρι την ημέρα της συζήτησης να έχει μειωθεί σημαντικά η ζημία λόγω μεταβολής της ισοτιμίας. Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα ήδη έχει προβεί σε καταγγελία του δανείου και απαιτεί το φερόμενο ως οφειλόμενο ποσό σε Ευρώ, οπότε και δεν τίθεται ζήτημα επίδρασης πιθανής μεταβολής της συναλλαγματικής ισοτιμίας στο ύψος της ζημίας. Εξάλλου, η ζημία είναι παρούσα, και όχι μελλοντική, καθότι λόγω της αποδυνάμωσης του ελβετικού φράγκου έναντι του Ευρώ, οι δανειολήπτες σήμερα έχουν αυξήσει το παθητικό τους και περαιτέρω κάθε μήνα υποχρεούνται να καταβάλουν μεγαλύτερο χρηματικό ποσό σε Ευρώ σε σύγκριση με αυτό που θα όφειλαν αν είχαν εξ αρχής λάβει δάνειο σε Ευρώ. Κατά τούτο, έχει αυξηθεί το παθητικό της περιουσίας τους, υπολογιζόμενου αυτού στο εθνικό νόμισμα, ήτοι στο Ευρώ. Εξαιρετικά θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι δεν υπάρχει ζημία όταν ο δανειολήπτης έχει περιουσιακά στοιχεία ή εισοδήματα στο νόμισμα δανεισμού και έχει παράλληλα την δυνατότητα εξόφλησης του δανείου απευθείας σε αυτό (λ.χ. να έχει καταθέσεις ή να λαμβάνει μισθό σε ελβετικό φράγκο).

Σε επίπεδο νομοθετικής πρωτοβουλίας στην Ελλάδα, δεν έχει υπάρξει μέχρι σήμερα κάποια δραστηριότητα. Ωστόσο, το θέμα έχει ήδη φτάσει στο Ελληνικό Κοινοβούλιο στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού ελέγχου με σχετικές ερωτήσεις βουλευτών προς τον Υπουργό Οικονομικών (βλ. από 30/10/2012 ερώτηση της κ. Κόλλια Τσαρουχά και από 29/5/2013 ερωτήσεις των κ.κ. Μαριά και Καπερνάρου). Ο υπουργός, απαντώντας, αρκέστηκε στην διαβίβαση τυπικών επιστολών εκ μέρους του Γενικού Γραμματέα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών και της Τράπεζας της Ελλάδος.

Επιλογικά, θα πρέπει να επισημάνουμε το εξής: δεν είναι όλοι οι δανειολήπτες άξιοι προστασίας και ούτε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα και οι υπάλληλοί τους τηρούσαν κατά την παροχή των συγκεκριμένων δανείων τις προβλεπόμενες από το κανονιστικό πλαίσιο υποχρεώσεις τους. Μια γενική αναγνώριση υποχρέωσης αποζημίωσης εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων εγείρει ζητήματα «ηθικού κινδύνου», όπως επίσης και μια γενική άρνηση προκαλεί το κοινό περί δικαίου αίσθημα. Μπορεί, επομένως, ορισμένες χώρες στην Ε.Ε. να υιοθέτησαν οριζόντια μέτρα ελάφρυνσης των δανειοληπτών σε ελβετικό φράγκο, ωστόσο τούτο δεν εξασφαλίζει τη δίκαιη αντιμετώπιση κάθε περίπτωσης χωριστά, όπως της αρμόζει, αν και –κατά κοινή παραδοχή– απομακρύνει τον κίνδυνο υπερφόρτωσης των δικαστηρίων με μαζικές αγωγές δανειοληπτών.

